

שמרו דבר רשע

(ד"ה א' כ"ח ח')

כי תצא

Issue 57

A publication of K'hal Adath Jeshurun of Monsey

י"ג אלול תשס"ה

“לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה, כי תועבת ה' אלקיך כל עשה אלה...”

“The clothes of a man shall not be upon a woman, and a man shall not wear the garments of a woman; for it is abominable to Hashem all that do so...”

Cross - Dressing - In this Passuk, the Torah introduces a prohibition that is not mentioned before; the prohibition to wear the clothing of the opposite gender. The Rishonim give several explanations for this prohibition. The Rambam explains that this was a pagan custom, which the Torah warns us to distance ourselves from. Furthermore, he adds, cross-dressing brings to lust and promiscuity¹. In a similar vein, the Chinuch explains that by dressing like the opposite gender it is more likely that mingling will occur, and lead to improper behavior².

There are several different aspects of this Issur, some of which are D'oraysah, and others Midrabanan. Rashi on this Passuk states: “The Torah only forbade clothing that brings to abomination”. The Meforshim explain that this statement is in accordance with the opinion of the Chachamim in Meseches Nazir who argue with R' Eliezer Ben Yaakov, that only clothing of the opposite gender is forbidden, and not other forms of adornment³. R' Eliezer argues that included in this Issur is also any form of adornment used by women or any instrument (such as weapons) that are used by men⁴. Other types of cosmetic procedures are forbidden for men Midrabanan, and will be discussed below.

Defining a specific article of clothing as masculine or feminine is based on the custom of that time and place. The Poskim point out that the custom is only based on the Jewish style of dress and not on the general society⁵. The Rashba goes further to say that even if a certain mode of dress is used by Yidden, but this custom was started by violating the Issur of Lo Yilbash, it is not a valid custom to permit its continuation⁶. The contemporary Poskim state that although for many types of clothing, we base its status on the common custom, certain types of clothing are considered inherently connected to one gender type. Hence, even though there are many types of pants that are designed exclusively for women, it is a violation of Lo Yilbash for a woman to wear pants, (aside from other issues of Tznius)⁷. Some Poskim permit women to wear pants in certain environments, such as while exercising in the presence of women only⁸. Also, if the pants are worn beneath a skirt, it is clearly not worn like a man and is permitted⁹. Articles of clothing that are used by both men and women may be worn by both. The Gemara tells us that R' Yehuda could not afford a coat for both him and his wife, and would share one between them¹⁰.

If one wishes to wear a woman's garment in order to protect him from harsh weather (e.g. a raincoat), according to the Bach and others he is permitted when there is no other option¹¹. The Yad Haketana argues that even in this case it is forbidden¹². Even according to this more stringent view, one is permitted to use a woman's umbrella since he is not wearing it¹³.

¹ סה"מ לרמב"ם ל"ת מ', "ודע שזאת הפעולה, כלומר היות הנשים מתקשטות בתכשיטי האנשים או האנשים בתכשיטי הנשים, פעמים תיעשה לעורר הטבע לזמה כמו שהוא מפורסם אצל הזונים, ופעמים יעשה למינים מעבודת עבודה זרה כמו שהוא מבואר בספרים המחבורים לזה.

² חינוך מצוה תקמ"ב, "אין ספק כי אם יהיו מלבושי האנשים והנשים שוים, יתערבו אלו עם אלו תמיד ומלאה הארץ זמה." ע"ש שכתב דזה ג"כ דעת הרמב"ם. רש"י כאן, כי תועבת - לא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבת. ודייק בדבריו דוד להט"ז שזה כת"ק דרק לבוש אסורה, ע"ש עוד דיוקים.

³ נזיר נט ע"א, לא יהיה כלי גבר על אשה - מאי ת"ל? אם שלא ילבש איש וכו', אלא, שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים, ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים. ראב"י אומר: מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה? ת"ל: לא יהיה כלי גבר על אשה, ולא ילבש גבר שמלת אשה - שלא יתקן איש בתיקוני אשה.

⁴ ע"ש ר"י ל"ב ע"ב, ונמוק"י מכות ד' ע"ב. ובפרישה יו"ד ס' קפ"ב סק"ה נסתפק אם הולכין אחר מנהג ישראל או לא, ובשו"ת מהרש"ם ח"ב ס' רמ"ג פסק שאין הולכין אלא אחר מנהג ישראל, (דהיינו שומרי תומ"צ, ע"ש ועלהו לא יבל בשם הגרשז"א יו"ד עמ' ע"ב, שאלו פראי בני"א שהולכים עם עגיל באזון אחת אינם קובעים שום מנהג להיתרא, ופשוט שיש בה משום לא ילבש.) וע"ע שו"ת ערוגת הבשם ח"ב ס' קל"ח.

⁵ שו"ת הרשב"א ח"ד ס' צ'. וע' שו"ת יבי"א ח"ו יו"ד ס' י"ד אות ו' שכתב שלא אמר כן על כל מיני בגדים, ע"ש. וע"ע אבני"א או"ח ס' ק"ג.

⁶ ע' שבט הלוי ח"ב ס' ס"ג דיש בגדים שהם בכלל "תיקוני גברא", ובאלו לא יועיל שום מנהג, והיינו כל בגד שאין נמצא כלל כסוגתו אצל המין השני, כגון כובעי אנשים ומכנסיים. ורק בגדים כגון חולצה ומעיל שיש בשני המינים רק אם קצת שינויים, בזה מהני המנהג. וע' שו"ת מנחת יצחק ח"ב ס' קח שמכנסיים לאשה בכלל תועבת ד' כל עושה אלה. אולם ביבי"א שם נוטה להתיר מצד איסור לא ילבש כיון שמשונים ממכנסיי אנשים, ומ"מ אסור מטעם צניעות.

⁷ ע"ש ה' הליכות בת ישראל (באנגלית) פ"ז הג"ה ז' בשם הגרי"ש אלישיב והגר"ח פ"י שייברג שליט"א, וכן מתיר בשם הגרי" קמינצקי זצ"ל באמת ליעקב אה"ע ס' כ"א. אולם כתב שם בהליכות בת ישראל בס"ב שלדעת השבט הלוי אסור גם בכ"ג.

⁸ שו"ת אבני צדק ס' ע"ב, דכיו"ב אין דרך באנשים. ויל"ע בזה, דהא אפי' בגד אחד אסור לשנות, וא"כ איך יועיל הא שיש בגד ארוך למעלה.

⁹ נדרים מט ע"ב, "דביתיה דרבי יהודה נפקת, נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטבי, כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה, וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצלי, וכד מיכסי ביה הוה מברך: ברוך שעטני מעיל." וע"ש במהרש"א שהיה מותר כיון שהיה מיוחד לשניהם, וכן דייק החיד"א בפתח עינים שם. וע' בזה בשד"ח מע' ל' כלל קט"ז ובס' לב חיים ח"ג ס' כ"ו. וכ"כ מפורש להתיר בשו"ת המהריק"ש (אהלי יעקב) יו"ד ס' ע', וראייתו מכאן.

¹⁰ ב"ח ס' קפ"ב סק"ה, ט"ז שם סק"ד, וש"ך שם סק"ז, רק שהוסיף דאם אינו ניכר שהוא איש אסור בכל ענין. והטעם משום שהתורה פ' בהדיא הטעם משום "תועבת", ע' שו"ת מהר"ם שיק ס' קע"ג, ושו"ת שרדי אש ח"ב ס' פ"א אות ג'.

¹¹ יד הקטנה סוף הל' ע"ז, ל"ת נ"ה נו"ו. וע' שו"ת דברי חיים ח"ב ס' ס"ב.

¹² שבט הלוי ח"ב ס' ס"א, וכן התיר בשם הגרשז"א בס' ועלהו לא יבל שם. אולם בשו"ת קנין תורה בהלכה ח"א ס' ס"ח מחמיר.

The Rama mentions that the custom was on Purim to dress like the opposite gender as part of the celebration¹⁴. Even so, it is preferable not to do so¹⁵. If the person only changed one article of clothing so that his true gender is still obvious, one does not need to stop him¹⁶. R' Moshe Feinstein זצ"ל paskens that the age of Chinuch for this Mitzva is when the child becomes conscious of his/her clothing¹⁷. The Mekubalim say that one should be careful in this regard even from the moment of birth¹⁸.

Hair Dying etc.

The Gemara states that included in this Issur for men are other acts of beautification usually reserved for women, such as pulling out white hairs (or dyeing them black) in order to appear younger¹⁹. Most Rishonim say that this is also included in the Issur D'oraysoh²⁰. The Ritva argues that this aspect of the Issur is only Midrabanan²¹. According to the Rambam and the Shulchan Aruch, even if one pulls out only a single strand of white hair he has transgressed this prohibition²². The Raavad disagrees, and states that only if one removes enough hair for him to appear younger is the Issur transgressed²³. According to the Aruch Laner, it is only forbidden to pull white hairs from one's scalp. Pulling hairs from the beard is not forbidden; since women do not do so (i.e. they don't have white beards)²⁴. However this is not in agreement with the Rambam and Shulchan Aruch. One may comb his hair, even if white hairs will definitely be removed²⁵.

During the 1860's the Gedolim were posed with a Shailoh from a young man whose facial hair had turned completely white on one side of his face, but remained completely black on the other side. This created a rather amusing sight to an observer, and caused him much embarrassment. Some Poskim of the time permitted this man to dye his hair black, since the purpose was only to prevent embarrassment and not for beauty²⁶. Others said that even in this case it is forbidden, but he may dye the black side white if he wishes²⁷. Some Poskim permitted him to dye his hair red, since women at that time did not do so. Nowadays, it is common for women to use all colors of dye, and all colors would be forbidden for men²⁸. Some Poskim maintain that even dying one's hair white may be forbidden in some cases, such as when he does so to receive respect and authority²⁹.

If one wishes to dye his hair to appear younger, in order to obtain a job, he may do so if he is able to perform at the age level that he will be perceived. Otherwise, one is cheating his employee by presenting himself as younger and more able than he really is³⁰. R' Moshe Feinstein זצ"ל paskens that one may not even take pills to blacken one's hair³¹. The Halacha may be more lenient regarding medicine's for hair loss, since this problem is generally only by men³². Plastic surgery is permitted when the purpose is to remove a blemish, and not simply to improve one's appearance³³. The same leniency applies to use of acne medicine³⁴.

The Targum also includes in this Issur shaving one's beard (when it does not also entail the Issurim of shaving), since this causes a man to look like a woman³⁵. Some Poskim do pasken this way³⁶, however other contemporary Poskim argue that this is not considered Lo Yilbash for several reasons: 1) The Torah forbade men from performing cosmetic procedures

¹⁴ רמ"א או"ח ס' תרצ"ו ס"ח בשם המהר"י מינץ ס' י"ז.
¹⁵ הב"ח והש"ך אסרו אם מחליף כל בגדיו, וכן החמירו שו"ת כסף נבחר ס' ט"ז, שיורי ברכה להחיד"א ס' קפ"ב סק"ג, ובאר הגולה שם ס"ה, וע' בהגהות רעק"א וחת"ס באו"ח שם שצינו לדברי המ"א שמשמע לאסור, ע"ש, וע' מש"כ בזה בבאר משה ח"ח ס"ח. וע' יראים ס' צ"ו לענין שמחת חו"כ.
¹⁶ משנ"ב שם בשם הפמ"ג.
¹⁷ אג"מ אה"ע ח"ד ס' ס"ב אות ד', דמזמן שיועדו ומרגישין בבושה בעניני בגדים חייב לחנך.
¹⁸ ס' מכתב לחזקיהו הובא בשד"ח שם, דכשהילד יוצא לאויר העולם אם המילדת תקבל אותו בלבוש נקבה יהיה זנאי ביותר, ע"ש.
¹⁹ שבת צד ע"ב וכן במכות כ' ע"ב, מלקט לבנות מתוך שחורות, אפילו אחת חייב. ודבר זה - אף בחול אסור, משום שנאמר, לא ילבש גבר שמלת אשה. ואם יש בזה גם משום בורר בשבת, ע' ס' עובר אורח מהאדר"ת ס' נ"ה, ובשש"כ פ"ג הערה ז'. וברמב"ם פ"ב מהל' ע"ז ה"י כתב שה"ה צובע, ע' כס"מ.
²⁰ ברמב"ם שם משמע דהוה דאורייתא, וכן בתוס' נזיר נט ע"א ד"ה איכא.
²¹ ריטב"א שם דכל מקום דאמרי' "משום שנאמר" א"א דרבנן, וכ"כ ביבין שמועה כלל ע"ג. ובשו"ת שו"מ ח"א ס' ר"י כתב שרוב פוסקים ס"ל דהוה מדרבנן, וכבר השיגו עליו בס' ערך שי, ושו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד ס' ס"ב, ובדרכ"ת שם ס"ק טו, שאינו כן. וע' בבאיור הגר"א לשו"ע ס' קפ"ב ס"ו.
²² רמב"ם שם, ושו"ע ס' קפ"ב ס"ו.
²³ ראב"ד שם.
²⁴ ערו"ל נ"מכות שם, ונשאר בתימה על הטוש"ע שהביאו דין זה בזקן ג"כ.
²⁵ ע' דרכ"ת שם סקט"ז בשם שו"ת הלק"ט וס' אגורה באהלך. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר ח"ג ס' ע"ז.
²⁶ שו"מ מהד"ק ח"א ס' ר"י, וע' שו"ת מנחת אלעזר ח"ד ס' כ"ג שצייד ג"כ להתיר ומ"מ לא רצה להתיר למעשה משום גדולים שאסרו. וכן הובא בס' שערים מצוינים בהלכה ס' קע"ג בשם ס' מנחת פתים ס' קפ"ב שמתיר מטעם בושה, כדברי התוס' שבת נ' ע"ב. ובשו"ת בית היוצר ס' מ"ה מתיר ע"י גוי.
²⁷ שו"ת מהר"י אשכנזי יו"ד ס' י"ט, שו"ת דברי חיים יו"ד ח"ב ס' ס"ב, שו"ת מהר"ם שיק יו"ד ס' קע"ג.
²⁸ ע' שד"ח שם, ומהר"ם שיק שם. וע"ע בשו"ת שבת הקהתי ח"ב ס' רנ"ז.
²⁹ ע' שו"ת מחנה חיים ח"ב יו"ד ס"ל, ובפרישה בס"ק ט' אסר לכל אדם, ע"ש.
³⁰ אג"מ יו"ד ח"ב ס' ס"א, וכ"כ במנח"י ח"ו ס' פ"א, ובשרידי אש ח"ב ס' פ"א. אולם בתשובות והנהגות ח"א ס' תס"א מחמיר גם בכ"ה.
³¹ אג"מ יו"ד ח"א ס' פ"ב.
³² קלטת של שיעור מאת הרב רייסמן, שמואל ב'.
³³ במנחת שלמה ח"ב ס' פ"ב אות ז' כתב שמקילין בזה"ז במקום בושה, וכן התיר בשו"ת חלקת יעקב ח"ג ס' י"א במקום שאירע אסון וכדומה. וכ"כ במנח"י ח"ו ס' פ"א ושו"ת אמרי דוד ס' קע"ד, ושו"ת לבושי מרדכי יו"ד ס' ק', ובמשנה הלכות ח"ז ס' רמ"ז.
³⁴ שו"ת אז נדברו ח"ד ס' ל"ז.
³⁵ תרגום יונתן כאן, ולא יספר גבר בי שיחיא וערייתיה ובי אנופי לאיתחמאה היך נשא.
³⁶ שו"ת צמח צדק ס' ס"ג, וכן הובא בכלי חמדה כאן אות ז', אברבנאל קדושים פ"ט. וע' חלקת יואב ח"ב ס"ס כ"ח.

inherent to women. Shaving a beard is not in this category³⁷. 2) Even after a man shaves, he does not look like a woman, since the pores and stubble are still visible³⁸.

Another item mentioned in the Targum, is that women should not wear Tzitzis and Tefillin since these are considered men's garments³⁹. Other Rishonim give other reasons why women should not wear Tefillin even voluntarily⁴⁰. However, Chazal tell us that Michal the daughter of Shaul wore Tefillin⁴¹. The same is said of other famous women as well, such as the daughters of Rashi and the wife of the Ohr Hachaim⁴². Regarding Michal, some explain that a king's daughter is exempted from this rule and may wear Tefillin⁴³. Another example given by Chazal is that a woman may not carry weapons, since this is considered a masculine object⁴⁴. When Yael killed Sisrah, she chose to use a sharp peg instead of a conventional knife, since a woman may not carry weapons⁴⁵.

Mirrors The Shulchan Aruch also forbids, based on this Issur, for men to gaze in a mirror. The Rama argues that in places where both men and women look in mirrors, it is permitted⁴⁶. Several other Heterim are mentioned by the Rishonim, such as: It is permitted to look in a mirror to remove dirt or to otherwise prevent one's own embarrassment. It is also permitted if the purpose is to avoid hurting oneself, for example, if one gives himself a haircut⁴⁷. Even so, the Acharonim point out that Talmidei Chachamim are scrupulous in this regard⁴⁸. R' Chaim Kanievsky שליט"א relates that his uncle the Chazon Ish was not aware what he himself looked like, since he never looked in a reflection⁴⁹. One of the Baalei Tosfos would wrap his head in a shawl, only exposing his eyes, when he needed to look in a mirror for medical reasons⁵⁰. The Sanzer Rov strongly protested the use of a mirror to check if one's Tefillin is centered on his head⁵¹. Other Gedolim use a mirror for this purpose⁵². Interestingly, some Meforshim say that the reason the Kiyor – washbasin in the Beis Hamikdash was made of mirrors, was so that the Kohen could watch a woman when she would lean on her Korban, and would not need to gaze at her directly⁵³.

One other aspect hinted in the Issur of Lo Yilbash, is mentioned by the Divrei Malkiel. He says that one should not name a child with a name that is used for the opposite gender, for several reasons, one of them being that it is similar to dressing like the opposite gender⁵⁴. R' Chaim Kanievsky שליט"א points out 38 names found in Tanach and the Gemara that are used for both genders⁵⁵. Indeed even nowadays the name שמחה is used for both girls and boys.

גוט שבת,
מאיר הלוי הלמן
פעיה"ק תובב"א

³⁷אג"מ יו"ד ח"ב ס' ס"א.

³⁸שם.

³⁹תרגום יונתן כאן, לא יהיה גוללין דציצית ותפילין דהינון תקוני גבר על איתא.

⁴⁰ע' הג"מ הל' ציצית פ"ג אות ל' דאסור משום דשער באשה ערוה. וע' רש"י ר"ה ל"ג דאשה אסורה לקיים מ"ע שהז"ג משום בל תוסף. וע' כה"ח ס' ל"ח אות ט'.

⁴¹עירובין צו ע"א, מיכל בת כושי היתה מנחת תפילין ולא מיחו בה חכמים.

⁴²ראה ס' יד אור החיים עמ' נ"ב.

⁴³לבוש או"ח ס' י"ז ס"ב.

⁴⁴הובא לעיל.

⁴⁵רש"י נזיר נט ע"א, וזה שמצינו ביעל אשת חבר הקיני שלא הרגתו לסיסרא בכלי זיין אלא כמו שנאמר ידה ליתד תשלחנה (שופטים ה).

⁴⁶שו"ע יו"ד קנו, אסור לאיש להסתכל במראה, משום לא ילבש גבר (דברים כב, ה), אלא אם כן משום רפואה, כגון שחושש בעיניו, או שמספר עצמו, או אם מסתפר

מן העובד כוכבים בניו לבינו. וכדי ליראות אדם חשוב, מותר לראות במראה. הגה: וי"א הא דאסור לראות במראה היינו דוקא במקום דאין דרך לראות במראה רק

נשים, ואית ביה משום לא ילבש גבר (דברים כב, ה) אבל במקום שדרך האנשים לראות ג"כ במראה, מותר. (ר"ן פא"מ).

⁴⁷תוס' ע"ז כ"ט, וכ"כ בהגה' אשר"י.

⁴⁸גליון מהרש"א שם, שהחבירים נמנעים. וע' בהג' רעק"א בשם שו"ת גנת ורדים, ובדרכ"ת ס' קנ"ו סק"ז.

⁴⁹ס' דרך שיחה עמ' תקצ"ד בשם הגר"ח שליט"א, וסיפר שם שפעם נכנס לבית עם הרבה מראות וראה אדם בא כנגדו, וזו החזו"א לצד וזו האיש ג"כ, עד שהבין

שזה מראה ולא איש אחר.

⁵⁰ס' תשב"ץ ס' תקמ"ו על הר"ש משנץ, וכע"ז באורחות חיים ובבדק הבית ס' קנ"ו.

⁵¹שו"ת דברי חיים ח"ב או"ח ס"ו, וע' ציץ אליעזר חי"ב ס"ו.

⁵²כך שמעתי שנוהג הגר"ש אלישיב שליט"א אבל עדיין לא ביררתי בעצמי.

⁵³פ"י הריקאנטי פ' ויקרא, הובא בפרד"י החדש.

⁵⁴שו"ת דברי מליכאל ח"ג ס' ע"ה, "ויש בזה כמה חששות, וזכר לדבר יש מאיסור דאשה לא תלבש שמלת גבר".

⁵⁵טעמא דקרא פ' כי תצא, וכגון ר' חנה ברה"ל"ה וסנהדרין ה', ע"ש. אולם יש להעיר די"ל שאלו השמות היו לשני המינים בשוה ומש"ה מותר, משא"כ אם נותן שם

המייוחד לנקבה לזכר, אז אסור, וצ"ע.